

PRIMJER SURADNJE UČITELJA GEOGRAFIJE: PRIRODNA I KULTURNA BAŠTINA HRVATSKE

STRUČNI ČLANAK

MAGDALENA ĐAKOVIĆ I DRAGAN JOVIĆ

U članku je prikazan primjer suradnje učitelja geografije iz nekoliko osnovnih škola. Opisani su ciljevi i način provedbe projekta Prirodna i kulturna baština Hrvatske tijekom tri školske godine.

Ključne riječi: projekt, suradnja, prirodna i kulturna baština

UVOD

Kako bi se učenike potaknulo na aktivno učenje i međusobnu *online* suradnju osmišljen je i proveden školski projekt *Prirodna i kulturna baština Hrvatske*. Projekt je proveden tijekom tri uzastopne školske godine 2021./2022., 2022./2023. i 2023./2024. Školske godine 2021./2022. sudjelovali su učenici osmih razreda triju osnovnih škola: OŠ „Ivana Brlić-Mažuranić“, Slavonski Brod, OŠ Nikole Tesle, Mirkovci i OŠ Čakovci, a 2022./2023. zbog promjena u kurikulumu sudjelovali su učenici šestih razreda istih škola. Nakon toga nastavljaju sudjelovati samo učenici prvih dviju navedenih škola. Pre-

ma Matijeviću (2008) projekt *Prirodna i kulturna baština Hrvatske* s obzirom na broj sudionika je skupni, s obzirom na područje razvoja spoznajni (kognitivni), s obzirom na ustanovu školski, s obzirom na ciljeve istraživački i suradnički, s obzirom na trajanje višegodišnji te s obzirom na povezanost projekta s nastavom nastavni projekt.

Početna ideja, a ujedno i cilj projekta bio je ostvariti suradnju učenika različitih škola. Učenici su istraživačkom nastavom i suradničkim učenjem te radom u skupini ostvarili zadane ishode o prirodnoj i kulturnoj baštini Hrvatske

iz geografije (GEO OŠ C.A.6.1. Učenik razlikuje kategorije zaštite prirode, navodi primjere zaštićene prirodne i kulturne baštine u Hrvatskoj, objašnjava važnost zaštićenih područja i lokaliteta kao gospodarskoga potencijala i elementa identiteta te sudjeluje u aktivnostima čuvanja i adekvatnoga vrednovanja baštine na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini). Razvijali su vještine komunikacije i rada u skupini te samostalno komunicirali u digitalnom okruženju. Na taj su način uz ishode iz geografije ostvareni i ishodi međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj (osr B.3.2. Razvija komunikacijske kompetencije i uvažavajuće odnose s drugima; osr B.3.4. Suradnički uči i radi u timu, preuzima dodijelenu ulogu u timu, aktivno pridonosi svojim sudjelovanjem, primjenjuje vještine prezentacije), Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (ikt D.3.1. Učenik se izražava kreativno služeći se primjerenom tehnologijom za stvaranje ideja i razvijanje planova te primjenjuje različite načine poticanja kreativnosti), Učiti kako učiti (uku D.3.2. Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć) i Održivi razvoj (odr A.3.1. Objašnjava osnovne sastavnice prirodne raznolikosti; odr B.3.1. Prosuđuje kako različiti oblici djelovanja utječu na održivi razvoj).

Školska godina 2021./2022.

Nakon što je određen cilj i ishodi projekta isplaniran je tijek aktivnosti te su određeni načini realizacije. Ishodi, odnosno obrazovna postignuća projekta određena su zadanim temama o prirodnoj i kulturnoj baštini Hrvatske iz *Nastavnog plana i programa* (2008). Projekt je uvršten u školske kurikulume škola. Na početku provedbe moralo se odlučiti koji će učenici sudjelovati. Naime, u Osnovnoj školi Nikole Tesle bila su dva razredna odjela osmih razreda s ukupno

25 učenika, u Osnovnoj školi Čakovci jedan razredni odjel koji je imao 7 učenika, a u Osnovnoj školi „Ivana Brlić-Mažuranić“ tri razredna odjela s ukupno 71 učenikom. Zbog razlike u brojnosti u projektu je sudjelovao jedan razred OŠ „Ivana Brlić-Mažuranić“. Učenici su podijeljeni u skupine. Svaka je skupina dobila zadanu temu o parkovima prirode, nacionalnim parkovima ili kulturnoj baštini Hrvatske. Skupine su se sastojale od četiri učenika različitih škola, različitih sposobnosti i postignuća.

Zadane su teme: *Nacionalni park Brijuni, Nacionalni park Kornati, Nacionalni park Krka, Nacionalni park Mljet, Parkovi prirode Primorske Hrvatske, Kulturna baština Primorske Hrvatske, Zaštićena područja na Velebitu, Nacionalni park Plitvička jezera, Kulturna baština Gorske Hrvatske, Park prirode Kopački rit, Park prirode Medvednica, Park prirode Papuk, Kulturna baština Panonsko-peripanonske Hrvatske.*

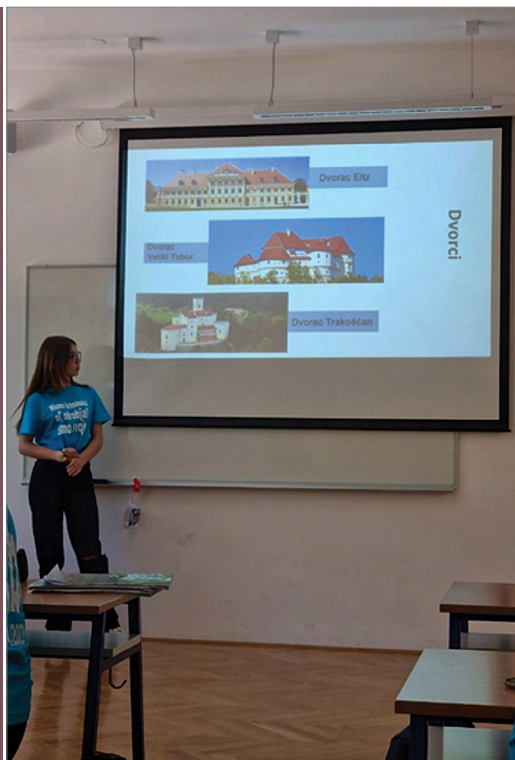
S obzirom da tijekom nastave na daljinu nastava odvijala preko *MS Teamsa* odlučeno je da će učenici koji sudjeluju u projektu surađivati preko navedene platforme. Oformljeni su timovi, pridruženi učenici, određene teme i dodani kanali u kojima su učenici međusobno surađivali. Učenici su dobili upute za izradu prezentacije na zadanu temu, tablicu za kriterijsko vrednovanje (tab. 1) te rok za predaju i izlaganje prezentacije. Samostalno su odredili koju će ulogu imati u skupini i odredili vrijeme rada. Morali su preuzeti individualnu i skupnu odgovornost kako bi odradili zadatak, a razvijali su i međuljudske odnose (povjerenje, razumijevanje, odlučivanje, preuzimanje odgovornosti). Ukoliko su imali poteškoća pri istraživanju i suradnji mogli su se u svakom trenutku obratiti za pomoć. Ostvareni su ishodi međupredmetne teme Učiti kako učiti *uku D.3.2. Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć.* Osim preko *MS Teamsa* pojedine skupine su se pove-

Tab. 1. Broj turističkih postelja u hotelima i drugim objektima za smještaj, 2011. - 2021. (u tis.)

element	0 BODOVA	1 BOD	2 BODA	3 BODA
kvaliteta i originalnost sadržaja	Prezentacija sadrži tek neke osnovne podatke koji nisu potpuno točni. Nije potpuno obuhvaćena zadana tema.	Tema je razrađena, ali nema neki logičan redoslijed. Postoje greške upodacima. Sadržaj je kratak i nedorečen.	Sadržaj je uglavnom kreativni originalan, ali tema nije potpuno prikazana. Podatci uglavnom točni. Sadržaj zanimljiv.	Izuzetno kreativan i originalan sadržaj. Predloženi podatci su potpuno točni i provjereni. Tema je u potpunosti obuhvaćena i cjelovito obrađena. Sadržaj je zanimljiv.
grafičko oblikovanje prezentacije	Prevladava tekst, slikovnog materijala je vrlo malo, nema geografske karte. Prezentacija je vrlo štura.	U prezentaciji je veća količina teksta. Slike uglavnom nisu iskorištene primjereno, ali ih ima. Nema iskazane kreativnosti.	Prevladava slikovni materijal, ali tekst nije u natuknicama. Prezentacija je kreativno oblikovana, a slikovni materijal primjereno je korišten.	U prezentaciji prevladava slikovni materijal, a tekst se svodi na natuknice. Izgled prezentacije je privlačan i izuzetno kreativno oblikovan. Izgled prezentacije prati sadržaj teme i izlaganja.
geografska imena	Ne poštuje pravopisna pravila i krivo piše geografska imena.	Često griješi pri pisanju geografskih imena. Često griješi u pravopisu.	Geografska imena uglavnom točno napisana. Uglavnom poštuje pravopisna pravila.	Geografska imena potpuno točno napisana i izgovorena. Poštuje sva pravopisna pravila.
prezentacijske vještine	Prezentacijske vještine slabo razvijene. Izlaganje nije pripremljeno.	Prezentacijske vještine treba dodatno razvijati. Izlaganje slabo pripremljeno (sporo, uz pomoć...).	Razvijene prezentacijske vještine. Izlaganje dobro pripremljeno.	Izrazito razvijene prezentacijske vještine. Izlaganje odlično pripremljeno.

zale i surađivale na društvenim mrežama što je otežalo praćenje rada i međusobne komunikacije učenika. Rezultate rada svaki je učenik predstavio na nastavi geografije u svom razrednom odjelu (sl. 1, sl. 2). Nakon toga su sumativno vrednovani prema unaprijed zadanim kriterijima. Za vrednovanje prezentacije korištene su rubrike (tab. 1). Rubrike, u ovom slučaju analitička rubrika, izrađene su na temelju ciljeva i ishoda koji su zadani projektom. Elementi (kriteriji) vrednovanja su: kvaliteta i originalnost sadržaja, grafičko oblikovanje, geografska imena i prezentacijske vještine. Četiri su razine ostvarenosti kriterija: nula bodova, jedan bod, dva boda i tri boda. Pri izradi analitičke rubrike za vrednovanje važno je da kriteriji budu što jasniji kako bi učenici znali što se od njih očekuje i usmjeriti svoje učenje i rad u skladu s navedenim kriterijima. Ovako izrađena rubrika skraćuje vrijeme

potrebno za vrednovanje, omogućava davanje ujednačene povratne informacije učenicima, jasno definira učiteljeva očekivanja od učenika, omogućuje objektivno kriterijsko vrednovanje, unaprjeđuje učenikovo učenje. Ocjene su bile u rasponu od nedovoljan do odličan. Učenici iste skupine mogli su biti različito ocijenjeni s obzirom da su izlagali u vlastitom razrednom odjelu pa su prezentacijske vještine često bile različite. Primijećena je i razlika među učiteljima u pridavanju bodova za određene kategorije što pokazuje da postoji subjektivnost u ocjenjivanju i kad postoje dosta razrađeni kriteriji. Najviše su se razlikovali bodovi u kategorijama: kvaliteta i originalnost sadržaja i prezentacijske vještine. Ti su kriteriji, iako u tablici razrađeni bodovima prema razini ostvarenosti, još uvijek subjektivni, tj. u nedovoljnoj mjeri objektivni te bi ih valjalo još jasnije definirati.

Sl. 1. Učenica iz Slavonskog Broda izlaže prezentaciju

Sl. 2. Učenik iz Čakovaca izlaže prezentaciju

Sl. 3. Učenici slušaju izlaganje druge županije

Na kraju je među učenicima provedena anketa kako bi se vrednovao projekt. Anкета je sadržavala dvanaest pitanja. Na početku anketnog upitnika učenici su trebali ocijeniti suradnju s nepoznatim učenicima od 1 do 5 (1 je loše, 5 je izvrsno). Prosječna ocjena koju su učenici dali suradnji je 3 iz čega se može zaključiti da su zadovoljni međusobnom suradnjom, ali da su imali poteškoća. Zadovoljni su s uputama koje su dobili od učitelja. Sviđa im se tema koju su dobili, „upoznavanje novih osoba“, što su imali priliku naučiti nešto novo. Najviše poteškoća imali su u međusobnoj komunikaciji te organizaciji vremena. Čak polovica učenika smatra kako je suradnja unutar skupine bila zahtjevnija.

Školska godina 2022./2023.

U školskoj godini 2022./2023. projekt je nastavljen s učenicima šestih razreda. Šesti je razred izabran zbog novog kurikuluma geografije. Ono što se prema planu i programu poučavalo u osmom razredu, sad se, prema predmetnome kurikulumu, poučava u šestom razredu. Ishod GEO OŠ C.A.6.1. navodi kako *učenik razlikuje kategorije zaštite prirode, navodi primjere zaštićene prirodne i kulturne baštine u Hrvatskoj, objašnjava važnost zaštićenih područja i lokaliteta kao gospodarskoga potencijala i elementa identiteta te sudjeluje u aktivnostima čuvanja i adekvatnoga vrednovanja baštine na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.*

U nastavku je projekta uključeno manje učenika. Umjesto cjelokupnih razrednih odjela, sudjelovali su samo učenici koji su pohađali dodatnu nastavu iz geografije. Na ovaj je način učiteljima bilo lakše koordinirati i organizirati rad, a učenici su bili više motivirani. Učenici su na dodatnoj nastavi pripremili prezentaciju na temu prirodne i kulturne baštine svoje županije (Brodsko-posavska i Vukovarsko-srijemska županija) te ju izložili ostalima putem videokonferencije (sl. 3). Učenici iz Slavonskog Broda predstavili su Brodsko-posavsku županiju. Od lokaliteta prirodne baštine izdvojili su i predstavili plažu „Poloj“ uz rijeku Savu, ljetno izletišta Brođana, dva polja Jelas polje i Crnac polje, posebni ornitološki rezervat Bare Dvorine i prašumu hrasta lužnjaka

Prašnik. Kao važne lokalitete kulturne baštine izdvojili su Tvrđavu Brod, Kuću Ivane-Brlčić Mažuranić, spomen dom Dragutina Tadijanovića. Predstavili su i najstariju smotru folklora u Hrvatskoj Brodsko kolo. Što se tiče Vukovarsko-srijemske županije, od prirodne su baštine učenici izdvojili i predstavili Otočke virove, rijeku Bosut, park-šumu Adica i Spačvansku šumu. Detaljnije su prikazali kulturnu baštinu. Od arheoloških nalazišta u Vinkovcima i na Vučedolu preko dvoraca Eltz i Odescalchi do nematerijalne baštine i običaja. Poseban je dio posvećen manifestaciji Vinkovačke jeseni. Na kraju je bilo vremena za pitanja i kratko upoznavanje. Povratne informacije bile su izrazito pozitivne.

Školska godina 2023./2024.

Kako je u kurikulumu geografije navedena nacionalna, regionalna i lokalna razina vrednovanja baštine, tako je i u našem projektu nakon nacionalne i županijske razine u prethodnim godinama, u školskoj godini 2023./2024. došao red na lokalnu razinu. Plan je bio proučiti prirodnu i kulturnu baštinu Slavonskog Broda i Vinkovaca. Učenici šestih razreda koji su pohađali dodatnu nastavu geografije iz OŠ „Ivana Brlić-Mažuranić“ i OŠ Nikole Tesle pripremili su obilazak grada za učenike iz druge škole koji će ih posjetiti. Na dodatnoj su nastavi učenici odabrali rutu, pripremili materijale za obilazak i kratka izlaganja kojima su

predstavili odabrane gradske lokacije. Posjet je ostvaren kao poludnevni, u poslijepodnevnom satima. Učenici iz Mirkovaca su vlakom iz Vinkovaca stigli na kolodvor u Slavnskome Brodu gdje su ih dočekali učenici i učiteljica geografije. Uputili su se u razgledavanje lokaliteta kulturne baštine. Prvi posjećeni lokalitet je bio turističko-industrijski park s vanjskim postavom eksponata proizvedenih u tvornici „Đuro Đaković“ (sl. 4). Pažljivo su slušali izlaganje učenika domaćina koji su imali ulogu turističkih vodiča te pripremili obilazak. Učenici su imali priliku vidjeti lokomotivu, stari tramvaj i valjak. Idući prema centru grada prošli su kroz Tvrđavu Brod. Tvrđava Brod pravilna je barokna tvrđava zvjezdolikog oblika građena u 18. stoljeću. Izgrađena je jer je Brod bio na

Sl. 4. Posjet turističko-industrijskom parku

Sl. 5. Zajednička fotografija učenika kraj kipa Potjeha

važnom strateškom i prometnom mjestu koje je nadziralo najvažniji prijelaz na Savi prema Bosni i povezivalo glavne trgovačke putove. Učenici su na glavnom gradskom trgu posjetili Kuću Brlić, zaštićeno kulturno dobro. Prvi kat kuće zauzima stan Brlić koji se sastoji od dva salona, knjižnice, spavaće sobe, dječje sobe te sadrži sav namještaj i inventar iz vremena kada je živjela i pisala Ivana Brlić-Mažuranić. Bilo je zanimljivo vidjeti poznati Ivanin šešir i bijeli kamin iz kojeg su iskakali Domaći. Nakon obilaska Kuće Brlić uputili su se u šetnju šeta-

lištem uz rijeku Savu, brodskim kejom. Zajednički su se fotografirali kraj kipa Potjeha, lika iz Ivanine bajke „Kako je Potjeh tražio istinu“ (sl. 5). Učenici su usmeno vrednovali obilazak grada i usmeno izložili svoje dojmove. Nakon šetnje učenici su se pozdravili i uputili prema kolodvoru.

Iz organizacijskih je razloga ostvaren samo posjet Slavnskome Brodu, a posjet Vinkovcima odgođen je za sljedeću godinu. Dakle, projekt se nastavlja.

Zaključak

Prednosti ovakvog načina rada jesu: drugačiji i zanimljiviji način rada, nova prijateljstva, pronalaženje novih informacija, samostalna organizacija vremena. Nedostatci su: poteškoće s mrežom, nedovoljno snalaženje u digitalnom okruženju, neprimjerna komunikacija i neodgovornost pojedinih učenika. Primjetno je kako učenici lakše usvajaju očekivane ishode u radu uživo, a teže u digitalnom okruženju. Terenska je nastava neizostavan dio odgojno-obrazovnog procesa sa zavičajnom tematikom jer su učenici i prostor koji ih okružuje u izravnoj interakciji.

Unatoč nedostacima i poteškoćama ovaj je način rada izvrstan odmak od svakodnevice poučavanja te od njega učenici imaju višestruke koristi, ne samo ostvarivanje ishoda iz geografije već i razvoj međusobne suradnje i empatije. Učenici su prepoznali vrijednost projekta. „Najvažnije je surađivati“ jedan je od komentara u anketnom upitniku.

Literatura i izvori

Kurikulum međupredmetne teme Održivi razvoj za osnovne i srednje škole, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Zagreb, 2019.

Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Zagreb, 2019.

Kurikulum međupredmetne teme Učiti kako učiti za osnovne i srednje škole, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Zagreb, 2019.

Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Zagreb, 2019.

Kurikulum nastavnog predmeta Geografija za osnovne škole i gimnazije, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Zagreb, 2019.

Matijević, M., 2008: Projektno učenje i nastava, u: *Nastavnički suputnik* (ur. Drandić, B.), Znamen, Zagreb, 188-255.

PRIMLJENO: 29. 3. 2025.

PRIHVĆENO: 15. 4. 2025.

MAGDALENA ĐAKOVIĆ, UNIV. MAG. EDUC. GEGR.

OŠ „Ivana Brlić-Mažuranić“, Zagrebačka 78, Slavonski Brod, magdalena.dakovic@skole.hr

DRAGAN JOVIĆ, UNIV. MAG. EDUC. GEGR., UČITELJ MENTOR

OŠ Nikole Tesle, Trg Nikole Tesle 1, Mirkovci i OŠ Čakovci, Šandora Petefija 8, Čakovci, dragan.jovic1@skole.hr